

वर्ष ४ अंक २६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति: २६ असोज २०७५

अवधी: २६ असोज २०७५— ०१ कात्तिक २०७५

जिल्लाहरू: झापा, मोरङ, संखुवासभा, धनकुटा, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, दोलखा, महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक, बारा, धादिङ, चितवन, कास्की, मुस्ताङ, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम, दाङ, बाँके, सुर्खेत, जुम्ला, कैलाली, डोटी, दार्चुला

जारी गर्ने:

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय- जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना (कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् -कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जल तथा मौसम विज्ञान विभाग - मौसम पूर्वानुमान महाशाखा/ कृषि-मौसम शाखा

सारांश:

- असोज १५ मा देशको पश्चिम क्षेत्रबाट बाहिरिएको यस वर्षको मनसुन १९ असोजबाट देशको समग्र भू-भाग बाट बाहिरिएको छ।
- धानको दानामा दुध पसिसकेपछिको अवस्था (Dough stage) पछि विषादी प्रयोग नगर्न उपयुक्त हुन्छ।
- पूर्वी तथा मध्य भेगका जिल्लाहरूमा साताको शुरु र अन्त्यमा हल्का पानी पर्ने संभावना रहेकोले मौसमको अवस्था हेरेर मात्र पाकिसकेको धान काट्नुहोस्।
- धानखेतमा मिली बगको प्रकोप सामान्य भन्दा बढी छ भने प्रकोप कम गर्न धान खेतभित्र र वरिपरि रहेका घाँसपातहरू हटाउने र खेतमा पानीको सतह (५-७ से.मी.) कायम राखिराख्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा भदौमा बारी जग्गामा लगाईएको आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिएमा सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा आवश्यकता अनुसार क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउन शुरु गर्नुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- कृषि सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि हरेक सोमबार दिउँसो २ देखि ४ बजेभित्र नार्क कृषक टोल फ्रि फोन नम्बर-११३५ (पैसा नलाग्ने फोन सेवा) मा (एनसेल र एनटिसिका फोन प्रयोग गर्ने कृषकहरूले) सम्पर्क गरि विज्ञहरूसँग प्रत्यक्ष कुराकानी गर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २६, २६ असोज २०७५, अवधी : २६ असोज २०७५ — ०१ कात्तिक २०७५

मौसमी तथ्यांकहरु

१९ असोज २०७५ देखि २५ असोज २०७५ सम्मको मौसमी तथ्याङ्क

जिल्ला	मौसमी केन्द्रको उचाई (मिटर)	मौसमी विवरण						हावाको गति (मि/से) को दायरा	हावाको प्रचलित दिशा
		कुल वर्षा (मि.मी.)	तापक्रम (°सेल्सियस) को दायरा		सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा				
			अधिकतम	न्यूनतम	अधिकतम	न्यूनतम			
झापा	१४३	०.०	३३.०-३४.०	१८.०-२०.०	८०-९९	६६-९७	-	-	
मोरङ	७२	८.५	३१.६-३३.४	१९.५-२२.८	७०-८८	५१-७१	१.०-४.०	पुर्व	
धनकुटा	१६८०	०.०	२५.४-२६.३	१५.०-१६.०	६९-८६	५८-७१	०.०-०.५	उत्तर	
संखुवासभा	११७०	८.३	२२.५-२६.०	१५.५-१८.२	८७-९४	७३-८३	-	-	
सुनसरी	२००	२३.२	३१.८-३३.०	१९.५-२१.५	७८-९६	७०-८५	-	-	
सप्तरी	९१	१०.९	३१.२-३३.०	२२.६-२४.५	७९-९१	७६-८१	-	-	
सिराहा	१३८	५.५	३२.०-३३.०	२०.५-२५.५	७९-८४	७२-८१	-	-	
दोलखा	१७५५	०.०	२३.४-२४.०	११.५-१४.०	९०-९३	७७-८३	-	-	
महोत्तरी	१७२	०.०	३१.७-३४.०	२२.०-२७.०	७९-८७	७८-८६	-	-	
काभ्रेपलाञ्चोक	८६५	२.२	३०.०-३०.६	१४.८-१८.३	८७-९०	७५-८७	-	-	
बारा	१३०	फाटफुट	३१.५-३३.०	१९.०-२२.८	७३-८२	५१-६४	०.५-२.५	उत्तर	
धादिङ	१०८५	०.०	२८.२-२९.०	१६.२-२०.०	७०-८४	६३-७३	-	-	
चितवन	२५६	१७.७	३०.८-३२.३	१७.०-२१.५	८०-८५	७२-८३	-	-	
कास्की	८२७	१३.५	२७.३-२९.२	१३.५-१८.०	९१-९७	५२-६१	०.०-१.८	पश्चिम	
मुस्ताङ	२५६६	१.०	१७.०-१८.०	(-०.५)-५.०	८१-९०	६४-८५	-	-	
पाल्पा	१०६७	०.०	२७.०-२८.०	१३.६-१५.५	८१-९७	७७-८९	-	-	
रुपन्देही	१०९	०.०	३१.४-३४.१	१९.७-२२.९	६५-८०	४५-६०	१.०-५.०	पुर्व	
कपिलवस्तु	९४	०.०	३०.३-३२.४	२०.७-२२.७	८५-९१	७८-८६	-	-	
रुकुम	९१०	०.०	२७.०-२९.५	१४.०-१६.०	७५-८९	५८-७१	-	-	
दाङ	६३४	०.०	२९.४-३०.७	१६.२-१८.२	७५-८३	५०-६२	०.५-१.५	दक्षिण	
बाँके	१६५	०.०	३३.३-३५.२	१९.२-२१.४	७९-९१	५०-६६	१.०-३.०	पुर्व	
सुर्खेत	७२०	०.०	२९.७-३१.०	१४.६-१७.७	६३-८८	४४-६३	१.०-५.५	पश्चिम	
जुम्ला	२३००	फाटफुट	२०.९-२३.३	२.३-७.१	५४-६९	२०-३३	०.५-५.०	पश्चिम	
कैलाली	१८७	०.०	३२.०-३३.६	१७.६-२१.२	९०-९८	४३-६६	०.०	०.०	
डोटी	६५२	फाटफुट	३०.५-३२.०	१४.२-१९.०	९४-९८	३२-५१	०.५-१.०	उत्तर	
दार्चुला	१०९७	०.०	२७.४-२८.५	१२.६-१५.०	९२-९६	४३-७३	-	-	

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २६, २६ असोज २०७५, अवधी : २६ असोज २०७५ — ०१ कात्तिक २०७५

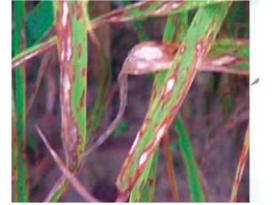
आगामी साता (२६ असोज देखि ०१ कात्तिक २०७५ सम्म) को मौसमी परिदृश्य

जिल्लाहरू	वर्षा	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने अवस्था (घाम, आंशिक, पूर्ण)	महत्वपूर्ण मौसम (मेघगर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (महत्वपूर्ण मौसम प्रणाली)
झापा, मोरङ, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताको सुरु र अन्त्यमा सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षाको संभावना र बाँकि समयमा सामान्यतया सफा रहने देखिन्छ।
बारा, चितवन, रुपन्देही, कपिलवस्तु	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	आंशिक बदली	एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताको सुरुमा आंशिक देखि सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षा तथा साताको मध्य र साताको अन्त्यको अपरान्हतिर वा साँझपख आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
बाँके, कैलाली		हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली		साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साताको अन्त्यको अपरान्हतिर वा साँझपख आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
धनकुटा	हल्का क्षणिक वर्षा	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	आंशिक देखि सामान्य बदली	एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताभरि नै आंशिक देखि सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षाको संभावना देखिन्छ।
दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक, धादिङ	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताको सुरुमा सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षाको संभावना र साताको मध्य र अन्त्य तिर विशेषतः साँझ वा अपरान्हपख आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
कास्की, पाल्पा, रुकुम	हल्का क्षणिक वर्षा	हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली	एक-दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापी साँझपख वा अपरान्हतिर आंशिक बदलि रहि क्षणिक वर्षाको संभावना देखिन्छ।
दाङ, सुर्खेत, डोटी		हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली		साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापि साताको अन्त्यतिर आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
संखुवासभा	हल्का क्षणिक वर्षा	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	उल्लेखनियरुपमा तलमाथि नहुने	आंशिक बदली	एक दुई स्थानमा मेघ गर्जन सहितको वर्षा	साताको सुरु र अन्त्यमा सामान्य बदलि भई केहि स्थानहरूमा हल्का वर्षाको संभावना र बाँकि समयमा आंशिक बदलि रहने संभावना छ। उच्च हिमाली क्षेत्रको केहि भू-भागमा साताको सुरुतिर र अन्त्यतिर हिमपातको संभावना छ।
मुस्ताङ		हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली		साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापि साताको अन्त्यतिर साँझपख वा अपरान्हतिर आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।
जुम्ला, दार्चुला		हल्का घट्ने देखिन्छ	हल्का घट्ने देखिन्छ	आंशिक बदली		साताभरि नै सामान्यतया सफा रहने तथापि साताको अन्त्यतिर साँझपख वा अपरान्हतिर आंशिक बदलि रहने संभावना देखिन्छ।

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- पश्चिमी भेगका जिल्लाहरूमा आगामी साता पानी पर्ने संभावना न्यून रहेकोले अवस्था हेरि पाकिसकेको धान काट्नुहोस्। पूर्वी तथा मध्य भेगका जिल्लाहरूमा साताको शुरु र अन्त्यमा हल्का पानी पर्ने संभावना रहेकोले मौसमको अवस्था हेरेर मात्र पाकिसकेको धान काट्नुहोस्।
- धानको दानामा दुध पसिसकेपछिको अवस्था (Dough stage) पछि विषादी प्रयोग नगर्न उपयुक्त हुन्छ।
- धानबालीमा बाला पसाएपछि दुध भरिने अवस्थामा पतेरो कीरा (Rice gundhi bug) को प्रकोप देखिने हुँदा नोकसानी कम गर्नको लागि खेत भित्र तथा वरपरको झारपात गोडमेल गरी पतेरोको बैकल्पिक आश्रय नष्ट गर्ने; प्रकाश पासोको प्रयोग गरि बयस्क कीरालाइ मार्ने; डर्टी ट्राप (Dirty trap) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- धान खेतमा पात बेरुवा कीरा (Leaf folder) ले नोकसानी गर्ने समय भएकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। यसको प्रकोप देखिएमा नरिवलको डोरी वा अन्य काँडादार लठी लिई दुवै छेउमा समातेर दुई छेउमा बस्ने र धानलाई छुवाएर क्रमशः विपरित दिशातिर जानुहोस्। यसो गर्नाले धानको पातमा रहेका पात बेरुवाका लार्भाहरू पानीमा खसेर नष्ट हुन्छन्। २५- ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन (Alphamethrin १०% EC) १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कट्टाको दरमा धानको पात भिजे गरी साँझको समयमा छर्नुहोस्।

चित्र: धानको पातमा मरुवाको थोप्लाहरू

- धानबालीमा मरुवा रोगको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले यो रोग लागेमा कासु-बी (Kasugamycin-3%) २ एम.एल. वा वीम १ ग्राम वा हेक्जाकोनाजोल (Hexaconazole) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सम्पूर्ण पात भिजेगरि छर्नुहोस्।

- वर्षा कम भएसँगै धानबालीमा चिस्यानको कमी तथा खाद्यतत्वको कमी भएका स्थानहरूमा खैरो थोप्ले रोग देखिने हुँदा यसको प्रकोप भएका स्थानहरूमा सिँचाई गरि डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस्।

चित्र: धानको खैरो थोप्ले रोग

- धानखेतमा मिली बगको प्रकोप सामान्य भन्दा बढी छ भने प्रकोप कम गर्न धान खेतभित्र र वरिपरि रहेका घाँसपातहरू हटाउने र खेतमा पानीको सतह (५—७ से. मी.) कायम राखिराखुहोस्। कीराको प्रकोप ज्यादा भएमा अन्तिम विकल्पको रूपमा इमिडाक्लोरोपिड (Imidachlorpid १७.८% SC) १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई नोकसानी भएको ठाँउ र वरिपरी साँझको समयमा छर्नुहोस्।

- हिउँद मकै लगाउने समय भएकोले तराई तथा भित्री मधेशको लागि रामपुर कम्पोजिट, पोशिलो मकै-२, रामपुर हाइब्रिड-२, रामपुर हाइब्रिड-४, रामपुर हाइब्रिड-६, रामपुर हाइब्रिड-८, रामपुर हाइब्रिड-१० र मध्य पहाडकोलागि मनकामना-३, मनकामना-४, मनकामना-५, मनकामना-६, पोशिलो मकै-१, देउती, शितला मध्ये उपलब्ध जातको वीउ भरपर्दो स्रोतबाट १ के.जी. प्रति कट्टा वा १.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष ०४, अंक २६, २६ असोज २०७५, अवधी : २६ असोज २०७५ — ०१ कात्तिक २०७५

- मुसुरो लगाउने समय भएकोले मध्य पहाडको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू महेश्वर भारती, शिशिर, शिखर, सिमल, सिम्रिक, सिन्दुर तथा तराईको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू खजुरा मुसुरो-३, खजुरा मुसुरो-२, खजुरा मुसुरो-१, शितल र सिन्दुर मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५-२.० के.जी. प्रति रोपनी वा १.०-१.५ के.जी. प्रति कट्टाका दरले व्यवस्था गरि प्रयास चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- मुसुरो लगाउनु भन्दा अगाडी बीउलाई १२ घण्टा सम्म पानीमा भिजाई त्यसपछि २ घण्टा सम्म ओभाउन दिई ४० ग्राम प्रति रोपनी वा २६ ग्राम प्रति कट्टाका दरले १ लिटर पानीमा १०० ग्राम चिनी घुलाएर बनाएको घोलमा राइजोबियमले उपचार गरि लगाउनुहोस्।
- तोरी लगाउने समय भएकोले मध्य पहाडको लागि सिफारिस गरिएका जात लुम्ले तोरी-२ र प्रगति तथा तराईको लागि सिफारिस गरिएका जातहरू मोरंग तोरी-२, प्रिति, उन्नति, प्रगति र विकास मध्ये उपलब्ध जातको बीउ ३७०-४५० ग्राम प्रति रोपनी वा २५०-३०० ग्राम प्रति कट्टाका दरले व्यवस्था गरि पर्याप्त चिस्यान भएको जग्गामा लगाउनुहोस्।
- उखुबालीको पातमा लाग्ने चुसाहा कीरा (Pyrilla) को लागि तापक्रम तथा आर्द्रता अनुकूल रहने भएकोले यस कीराको अनुगमन गर्नुहोस्।

फलफूल बाली

- सुन्तलाजात फलफूल बालीमा फल कुहाउने औंसालाई आकर्षित गरि मार्न (Attract and Kill method) भालेको लागि पाराफेरोमोनमा आधारित जोना-ट्रेक (Zona-trac) र पोथी झिंगाको लागि जैविक-आकर्षक फेमिल्युर (Femi lure) प्रयोग गर्नुहोस्। छुट्टा-छुट्टै फ्लाई केचर ट्रेप (McPhail Trap) मा एक-एक किसिमको मात्र ल्युर (Lure) र आकर्षित भई आएका कीराहरूलाई मार्न डीडीभिपी ट्रेपिंग स्ट्रिप (DDVP trapping stripe) राखी प्रयोग गर्नुहोस्। झिंगालाई सामुहिक रूपमा आकर्षित गरि मार्न फेमिल्युरमा झिंगा देखिने बित्तिकै सेरानोक बेट स्टेसन (Ceranok bait station) बोटको हाँगामा झुन्ड्याई प्रयोग गर्नुहोस्।
- केराको फलमा कोत्रे कीराले कोत्रेर फलको गुणस्तर घटाउने हुनाले यसबाट प्रभावित बगैँचामा भएका बुझ्जोलाई बोरा अथवा प्लाष्टिकले बेने वा बेलुकाको समयमा गाईको गहुँत १ भाग र ४ भाग पानी मिसाएर राखेको झोल वा कुनै नीम जन्य विषादी ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई फल लागेको ठाउँमा छर्कनुहोस्।

चित्र: केरामा कोत्रे कीराको क्षति

तरकारी बालीहरू

- तराईमा मकै र अगौटे धान लगाएको जग्गामा बाली भित्र्याई आलुखेतीको लागि जग्गा तयार गरेको भए आगामी हसा मौसम अनुकूल रहने भएकोले बीउ साइज (२५-५० ग्राम) को आलु रोप्नुहोस्।
- तराईमा आलु लगाउने जग्गामा कम्पोष्ट वा गोठमल ६७० के.जी.; डि.ए.पि. ७.२ के.जी.; युरिया १.५ के.जी. र पोटास ३.३ के.जी. प्रति कट्टाको दरले प्रयोग गर्नुहोस्।

- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको आलुको गोडाइ गर्न मौसम अनुकूल रहने भएकोले गोडमेल र उकेरा लगाउँदा ४.३५ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले टपड्रेस पनि गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारीमा लगाएको आलुमा अगौटे डडुवा रोगको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्।
- मध्यपहाडमा बारी जग्गामा लगाईएको आलुमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिएमा सिँचाई गर्नुहोस्। प्रकोप बढी भएमा आवश्यकता अनुसार क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले जरा र वरिपरिको माटो भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।
- खुमल चौडापात, खुमल रातोपात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरूको तयारी बिरुवाहरू साँझपख सार्नुहोस्।
- आगामी साता मध्यपहाडमा गोलभेंडामा धुले दुसी (Powdery mildew) रोगको लागि सापेक्षिक आर्द्रता अनुकूल रहने भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित उपायहरू अपनाउनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) को अनुगमन गरि व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारोको अनुकूल मौसम भएकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनको लागि परजीवी कीरा ट्राइकोग्रामाको प्रयोग गर्नुहोस्। गवारोको प्रकोप धेरै भएमा क्लोरान्त्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole १८.५ % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad ४५% SC) १ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर साँझपख छर्कनुहोस्।
- अदुवा बालीमा गानो कुहिने रोग देखिएमा रोगी गानोलाई हटाएर बेभिस्टिन (Bavistin) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले एक हप्ताको फरकमा २-३ पटकसम्म बोटको जरा भिज्ने गरि ड्रेन्चिङ गर्नुहोस्।

लाही कीरा (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम. एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सबई वा एट्सो तेल १५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

अन्य

- बाली काट्ने र फलहरू टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरू लागेमा यिनीहरूबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्। यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा विषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने वित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै: माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- यो समयमा मानिसमा जापानीज इन्सेफलाईटिस रोग देखिन सक्ने हुँदा बंगुरफार्ममा लामखुट्टेको रोकथाममा विशेष ध्यान पुर्याउनुहोस्। साथै फार्म, गोठ वरिपरि पानी जम्ने साना-साना खाडल पुर्नुहोस्। र लामखुट्टे रोकथामको लागि कीटनाशक विषादी (Insecticides) नजिकैको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयबाट प्राप्त गर्नुहोस्।
- पशुको मासुबाट मानिसमा विभिन्न किसिमका जुनोटिक रोगहरू सर्न सक्ने भएकोले मासु प्रयोग गर्दा सफा, स्वच्छ र राम्रोसँग पकाएर खानुहोस्।

मौरी

- पानी पर्ने क्रम कम हुँदै गएकोले मौरी घरको नियमित निरिक्षण गरी आधार चाकाहरू साथै सुपर (तल्ला) थप्ने व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै घरको संख्या बढाउनु छ भने रानुको उपयुक्त व्यवस्था गरी मौरी गोला विभाजन गर्नुहोस्।

पशुपालन

गाई, भैंसी, भेडा, बाखा

- स्थानीय हावापानी सुहाउँदो पशुपालन गर्नुहोस् र स्थानीय पशुको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सिफारिस गरिएका पशुका उन्नत जातहरूसँग क्रस गराउनुहोस्।
- चाडपर्व नजिकै आउन लागेकोले छिमेकी देशहरूबाट खसी, बोका, भेडा, च्याङ्गा आदि आयात हुने हुँदा पिपिआर/खोरेत रोग भित्रिने संभावना बढी हुन्छ। त्यसकारण आफ्ना घरमा पालिएका खसी, बोका, बाखा र भेडा च्याङ्गाहरूमा पिपिआर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै नयाँ पशुवस्तु बथानमा मिसाउनु भन्दा पहिले कम्तीमा पनि सात दिनसम्म अलगगै राख्नुहोस्।
- यो समयमा भैंसीहरू ऋतुकालमा आउने हुँदा भैंसीहरू ऋतुचक्र (Estrus cycle) मा आएको लक्षणहरू राम्ररी अवलोकन गर्नुहोस्। भैंसीहरूले प्रायः भदौ अन्तिम देखि मंसिर अन्तिमसम्म ऋतुचक्रमा आउने गर्दछन् तर यिनीहरूले गाईको जस्तो ऋतुकालमा लक्षण नदेखाउन सक्छन्। प्रायः सूक्ष्म ऋतुकाल (Silent heat) को लक्षण देखाउँछन्।
- गाई, भैंसी, भेडा, बाखामा चरचरे, भ्यागुते तथा पट्के रोग देखा परेमा नजिकैको पशु चिकित्सक अथवा भेटेरिनरी प्राविधिकसँग सम्पर्क राख्नुहोस्।
- यो समयमा बाखामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न मासिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस्। ढकेरी लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिन सम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिन सम्म लगाउनुहोस्।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- कुखुरामा सि.आर.डी. र एसाइटिस देखिन सक्ने भएकोले खोरमा आवश्यक तापक्रम साथै भेन्टिलेसनको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- बंगुरमा खोरेत र स्वाइन फिभर विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। साथै ३-१४ दिनका बंगुरका पाठापाठीहरूलाई रक्तअल्पताबाट बचाउन आईरन इन्जेक्सन लगाउनुहोस्।

मत्स्यपालन

- माछापोखरीमा एमोनियाको मात्रा बढी भएमा माछाको घनत्व कम गरि दानाको मात्रा पनि घटाउनुहोस्। पोखरीमा एमोनियाको मात्रा १ पि.पि.एम. छ भने पोखरीको २५% पानी विस्थापित गर्नुहोस्। यदि एमोनियाको मात्रा २.५ पि.पि.एम. भन्दा बढी छ भने माछालाई अर्को पोखरीमा सार्नुहोस्।
- इ.यु.एस. (Epizootic Ulcerative Syndrome) संक्रमित माछाको शरीरमा स-साना राता धब्बाहरू देखिन्छ र अत्याधिक संक्रमण भएको माछाको शरीरमा गहिरो घाउ हुन्छ। यी घाउहरूमा बाह्य परजिवी तथा जिवाणुको समेत संक्रमण हुन सक्छ। यस्तो अवस्थामा संक्रमित पोखरीमा सिफालेक्सिन (Cephalexin) ८० एम.जी. प्रति के.जी. माछालाई १५ दिन सम्म दानामा मिसाई खुवाउनुहोस् साथै कोर्सोलिन टि.एच. (Kohrsolin TH) ९०० एम.एल. प्रति हेक्टरका दरले पोखरीको पानीमा मिसाउनुहोस्।
- माछापालनबाट राम्रो उत्पादन लिन माछापोखरीमा भएका माछाको कूल तौलको ३-५ प्रतिशतका दरले दैनिकरूपमा दाना दिनुहोस्।
- माछालाई तनाव (Stress) रहित राख्न समय-समयमा पानी फेर्नुहोस् साथै पोखरीमा अक्सिजनको पर्याप्त मात्रा कायम राख्न ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको ३-५ पेडल हिल प्रति हेक्टर जलाशयमा विहान ४-६ बजेसम्म वायुयन्त्र (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्।

घाँसेबाली

- मध्यपहाड र तराईमा हिउँदे घाँसहरू- बर्सिम, जै, भेच, केराउ, टियोसेन्टी (मकै चरी), बाजरा आदि लगाउन शुरु गर्नुहोस्। उच्च पहाडी र हिमाली भेगमा क्लोभर, राईग्रास, कोते लगाउनुहोस्।
- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट मल २०० के. जी, डी.ए.पी. ३.६ के. जी, युरिया २.१ के. जी, म्युरेट अफ पोटास १.३ के. जी प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनु उपयुक्त हुन्छ।
- जै घाँसको हकमा ४ के. जी बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै छर्नुहोस्। साथै जै घाँससँग केराउ अथवा भेच ०.५-१ के. जी. प्रति कट्टाको दरले मिसाएर छर्दा घाँसको उत्पादन तथा गुणस्तरमा वृद्धि हुन्छ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के. जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले राइजोबियमले उपचार गरि छर्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन तयारी गर्ने विशेषज्ञ समूह

क्र.सं	नाम थर	कार्यक्षेत्र	कार्यालय	इ-मेल	सम्पर्क फोन
१	घनश्याम मल्ल	कृषि वातावरण	कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	ghanashyam_99@hotmail.com	९८५११३३६९२
२	सञ्जय विष्ट	कीट विज्ञान	कीट विज्ञान महाशाखा, खुमलटार	sanjayabista@gmail.com	९८५११९१३९०
३	दयामणी देवी गौतम	बाली विज्ञान	बाली विज्ञान महाशाखा, खुमलटार,	dayamani.gautam@gmail.com	९८४१३२२८१३
४	मनोज कुमार ठाकुर	कृषि सञ्चार	सञ्चार, प्रकाशन तथा अभिलेख महाशाखा, खुमलटार	thakur27819@gmail.com	९८५१२१६२९६
५	सालिकराम गुप्ता	बाली प्रजनन	कृषि वनस्पति महाशाखा, खुमलटार, ललितपुर	gupta.salikram3@gmail.com	९८४१५८२५७४
६	डा. कालिकाप्रसाद उपाध्याय	आलुबाली	राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम, खुमलटार	kalikaupadhyay@yahoo.com	९८६०७९९७५३
७	बिष्णु प्रसाद पौडेल	माटो विज्ञान	कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	bishnu.env@gmail.com	९८४२६९१७२३
८	डा. अर्चना श्रेष्ठ	मौसम विज्ञान	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, नक्साल	shresthamet@gmail.com	९८४१२९९०९४
९	डा. गिरिधारी सुवेदी	वागवानी	वागवानी अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	subedigiridharinarc@gmail.com	९८५८३२०५४७
१०	डा. अमित प्रसाद तिमिल्सिना	बाली विज्ञान	कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	timilsinaamit87@gmail.com	९८५५०४७७३३
११	भोजन ढकाल	पशु विज्ञान	राष्ट्रिय पशु विज्ञान अनुसन्धान प्रतिष्ठान, खुमलटार	nickbhojan@gmail.com	९८५१२४८५१४
१२	नविन रावल	माटो विज्ञान	माटो विज्ञान महाशाखा, खुमलटार, ललितपुर	nabin_rawal@yahoo.com	९८५७०६५०२१
१३	डा. रुपा बास्तोला	पशु आहारा	पशु आहारा महाशाखा, खुमलटार	bastola_rupa@yahoo.com	९८४१३१९८३९
१४	समि कुँवर	कृषि मौसम	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना, कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय	samikunwar@gmail.com	९८५११९१९७१
१५	रामेश्वर रिमाल	कृषि मौसम	कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा, खुमलटार	rameshwarrimal@gmail.com	९८५१०४४१३०
१६	डा. अनन्त कोइराला	पशु चिकित्सक	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना, कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय	koiralaananta24@gmail.com	९८४१०१६२०४
१७	मञ्जु बासी	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, वि. अ. वि.	info@mfd.gov.np	०१-४११३१९९
१८	चेतना मानन्धर	बाली रोग	बाली रोग विज्ञान महाशाखा, खुमलटार	chetana.manamdhar@gmail.com	९८४१६२४१८९
१९	प्रकाश कुँवर	मत्स्य विज्ञान	मत्स्य अनुसन्धान महाशाखा, गोदावरी	prakash.kunwor66@gmail.com	९८४१५८०२३५